

Gerda van der Plaats

De kleine wandelaar

Toen Jopie nog een klein peuterig dreumesje was, is hij weggeglip uit de beveiligende hand van z'n moeder, die hecht en zeker om de zijne sloot. Hij stond schuw geleund tegen de donkere rokkendracht, die om de vrouw heengolfde in wijde en sierlijke plooiën. Haar witte kantmuts en de lichtblauwe linten, met de dof en glanzend zijden bloemen daardoorheen geweven, waren op dat oogenblik in aandacht weggebogen naar de rap-ratelende buurvrouw, die schel, en in één adem door de laatste nieuwtjes uit de naaste omgeving besprak. De menschen in het volle winkeltje groepten samen, vergaten hun boodschappen en de kinderen, die daar bij stonden, aaneengekit door een verslonden aandacht, waarin ze te luisteren stonden. Een schichtig „o, hé”, van een juffrouw met een hondje, en het monotoon „kom-kom” van de baas achter de toonbank, die de felle scherpeheid van wat verteld werd over déze en van dié, welke toch ook zijn klanten waren, wijselijk wat te minderen zocht. Z'n vrouw voorzag terwijl de klanten van suiker en soda en vier-onsjesstroop.

De juffrouw met het hondje vergat een moment het dier vast te houden bij de halsband, waaraan hij rukte — zoodat het beest plots keffend tusschen die menschen schoot. Langs Jopies beenen vloog hij heen, liep naar de muur en keerde weer terug. In een schrille angst week 't kind achteruit, de hond snoof zoekend aan z'n voeten.

Joops hand gleed los, hij schoof met vreemd-schichtige bewegingen achteruit; naar de deur toe, waarachter de straat wijd en veilig open lag. De hond, zoo groot als de twee vuisten van zijn vader samen,

joeg het kind een doodelijke angst in.

Het wild keffende beest zocht tevergeefs een jonge speelmakker in het zoo bange baasje. De winkel deur, uitnoodigend open voor de klanten, die af en aan liepen uit het smalle straatje, bracht redding. Het kind schoot de stoep af en het hondje achter hem aan, werd van een groote ontrouw, toen het speelterrein tot een straatlengte en de vele geheimenissen daar achter uitdijdde.

Joop stapte 't wegje uit, tot hij wandelend voortgaande, plots stond in 't midden van de volle warreling van een winkelstraat. Een tram schoof langs hem heen, wat vonken spatte uit de draden. Hij stond voor d'etalage van een speelgoedzaak, waarin de groene houten wagentjes, de metalen spoor trein, een leger soldaatjes te prijken stonden en z'n verlangen en aandacht vaster te hechten scheen.

Groote menschen gingen haastig voorbij en duwden hem voort op het smalle trottoir. Hij ging door langs de huizen, langs de winkels. Z'n korte magere beenen, de smalle voeten stapten in de groote schoenen wijd onzeker over de steenen van de straat. Hij wist niet goed, waar hij heen gaan zou, en stond wat vreemd-bedremmeld in de menschen-drukke — voor een frissche kleine stapper zou dit wandelen op dwaalwegen een geestelijk gewin zijn geworden — maar deze arme kleine wandelaar greep het aan in een doffe benauwenis, in een schuwe angst voor ieder en alles om hem heen. De groote menschen tuurden op hem neer. Hij was bang voor hun strakke gezichten, hij wist, dat hun woorden, „hei daar”, „ga op zij”, „toe joch schiet op!” een gevaar was, dat

... de hond snoof zoekend aan zijn voeten.

hem gestadig bedreigde.

Hij durfde niet meer opzien, hij zag hun beenen, hun jassen en voelde zich meegezogen in de strooming van voortjachtende mannen en vrouwen. Z'n klasgelijke huilstem smoorde onder hun helder praten en hij werd klein, al kleiner en nietiger op die straat.

Op een keerpunt van de weg hield een agent het schreiend jochie tegen.

„Waar moet je heen, kleine man?”

Het kind stond schuw te staren naar een blauwe jas met witte banden en felle blinkende knopenrijen. De niet onvriendelijke stem suisde uit den hooge op hem neer. Een forsche hand greep zijn kleine vast.

„Nu jochie!”

Z'n betraande gezichtje hief hij langzaam op.

Hij durfde niet goed kijken naar die man, die groote, die sterke.

„Waar is je moeder, kind?”

„Thuis,” zei hij, „thuis bij vader.”

„En waar is je vader dan?”

Hij keek plots op van zoo'n domme vraag.

„Bij moeder,” was het antwoord.

„En hoe heet je dan?”

„Joop”

„Hoe nog meer?”

Hoe nog meer? Niks meer, nee niks. Hij overlegde, bleef zwijgen daarna.

„Hoe heet je vader?”

„Gerrit Willem Jan Smidskamp, Blee-

kerstraat 118a,” zei hij rap.

De man was waar hij wezen wilde en bracht het schriel bange jochie naar huis.

Op school sloeg Jopie geen bijster goed figuur.

Hij was ook geen jongetje met helder blauwe oogen en een rood pruilend mondje.

Stil, schuchterig en schuw zat hij in de bank, die hem gewezen was, en verborg zich achter de jongens die vóór hem zaten.

Als het jonge onderwijzeresje in een jolig enthousiasme de kinderen grappige dingen vroeg, waarop ze in koor juichend antwoord gaven, knikte hij bleu en hoogrood even mee.

Z'n donkere haren piekten weerbarstig alle kanten uit, tot waar ze bij de ooren tot laddertjes uitgegroeid waren. De wenkbrauwen, die een borstelige streep teekenden dwars over z'n voorhoofd heen, waren zwart boven de groengrijze oogen, die niet gewend waren het jonge juffrouwtje voor de klas, rechtuit aan te zien.

Het meisje trachtte hem los te rukken uit de schuwheid, die hem knellend omgaf, probeerde een lach te tooveren op z'n spichtige vogelenkopje, dat vanuit het kleine hoekje van z'n bank, de andere kinderen angstig bestaarde.

Maar een verrassend resultaat bleef uit. Joop toonde zich een ongemakkelijk kameraadje en hij kreeg geen vrienden in die volle kinderklas. De meisjes zeiden, dat hij geniepig was, hij pakte kleurkrijt weg van de anderen, blauwe en roode en groene en op het speelplein gooide n'ie met steenen in de sneeuwbal, en hield een ronde knikker achter in de holte van zijn hand, als t'ie stuken moest.

Neen, ze hielden niet van hem en het jochie zelf trok zich terug tot schuwer, banger, wezenlooser individuutje, dan ze daar ooit gekend hadden. Uit school liep hij alleen naar huis, jarenlang hetzelfde straatje, met de eendere menschen, die langs hem gingen.

Zoo schoof hij, ongemerkt bijn. voor anderen, de lagere school door.

De vakantie, die daarop volgde werd tot een angstobsessie. Joop zou naar de Mulo gaan.

Z'n vader had het gewild en z'n moeder had het gewild. En dat was het einde van alle tegenspraak.

De boeken waren gekocht en die rijden nu spiksplinternieuw op de bovenste plank van de muurkast, die in z'n slaapkamer was ingebouwd. En iedere morgen, als hij die deur open deed, kwam daar van boven af de ontzetting op hem neerdalen die hem in z'n gezicht sloeg. die den jongen een tijd te voorspellen scheen, van bittere angst, pijn en benauwenis. Hij wist, dat ze hem daar plagen zouden, voor de gek houden zouden z'em, en hij kon d'r niet tegen op — neen — hij — kon — d'r — niet — tegen — op!

Het was, of die woorden in z'n ziel gegrifd stonden: dit was het naam-bordje van iedere weg, dien hij inslaan wilde. De zes weken vakantie gleden schielijk langs hem heen.

De eerste schooldag was onafwendbaar nabij. In de morgen nam hij de boeken uit de kast, borg ze voorzichtig in de zwart leeren tasch. Z'n vader klopte hem bemoedigend op de schouder en zoo trad hij het voor hem niet anders nieuwe strijdperk binnen.

De uren verstreken rustig met het opgeven van klasroosters, boeken nakijken, étui's inspecteeren, alle jongens zaten nog vreemd wat in hun banken. Ze wisten niet, wat ze aan elkaar hebben zouden. Aan het einde van die dag was Joop hun nog gelijkwaardig.

En het duurde niet zoo heel lang of de kinderen begonnen elkander wat beter te kennen, en dat gaf voor Joop de doodsteek aan ieder mogelijke vriendschap. Ze hadden aan hem zoo zeer geen hekel, maar in hun jolige kameradenkring één opnemen, die zóó stug, zóó stil, zóó in zich zelf gekeerd scheen, dat konden ze toch niet.

En Joop ging weer alleen de weg van school naar huis, één, twee, drie jaren, als een schuwe kleine wandelaar.

Hij liep getrouw z'n nauw afgebakend levenspad. — Maar iets heel goeds groeide in hem op, dat was de liefde voor z'n boeken en de liefde voor z'n werk. Joop werd tot een van de beste leerlingen uit de klas. En toen hij dit begon te begrijpen, was het als een groote troost in z'n leven gekomen en het maakte de droefheid, die altijd diep in hem schrijnde, en in hem geworden was, door het bewustzijn, dat iedereen hem links liggen liet, tot een matte onverschilligheid. Op de vrije middagen zat hij alleen op z'n kamer en dan wist Joop, als een vreugde, die in hem omhoog sloeg, hoe hij hen toch allemaal de loef afstak, hoe hij morgen z'n wis- en natuurkunde vraagstukken weer het beste zou hebben opgelost. Dan voelde hij een heete trots in zich branden en als ze het geweten hadden, die anderen, dan zouden ze wel hebben gelachen.

— Jopie, 't verlegen jongetje wilde zich boven hen wanen. — Maar niemand die er ooit iets van vermoedde, hoe de vreugde als een licht in hem brandde, hoe het opvlammen kon tot een laaiend vuur, dat alle eenzaamheid tot asch te schroeien vermocht. —

Eens op een middag kreeg hij bezoek.

Z'n moeder had haar binnengelaten en hij keek onthutst, toen zij daar zoo op eens in z'n kamer stond. Hij had haar een stoel gegeven, bevreemd, verward om de plotselinge breuk, die geslagen werd door de stilte van z'n middagen.

Zij was het meisje, dat de toon aangaf in de klas, vanwege de rapheid waarmee ze de grapjes en plagerijen der anderen te beantwoorden wist. — Maar hij voelde ook, hoe zij tevens de domste was. —

En nu kwam ze haar tekort van begrip voor hem openleggen in die eene simpele vraag: „ik ken m'n sommen niet, wil jij me helpen?”

Hij wist niet, of hij vereerd wezen moest of verongelijkt. Ze zaten in een stille verbroedering aan een kant van de tafel. En omdat hij zoo weinig gewend was aan de omgang met anderen, sloeg

... hij keek onthutst toen ze daar zoo opeens in z'n kamer stond.

deze vraag naar hulp als een vreugde in z'n hoofd; het maakte hem meegaand en vriendelijk. — En toen hij naar zijn beste weten haar alles had uitgelegd, wat ze niet te begrijpen scheen, ging ze weg. Hij reikte haar de hand ten afscheid, een smalle koude hand, die even in stille kameraadschap de hare drukte.

En die avond en de volgende dag naar school, bleef dit onbestemd geluksgevoel als een warmte in hem voortstralen.

Eenmaal in het lokaal gegaan, knikte hij opgewekt naar het meisje van gisteren — maar ze was er niet meer. —

Er kringden vriendinnen rond haar bank en uit de gonzing van hun stemmen, kringelde een lach op, die plotseling verstomde toen hij daar langs kwam en hen groette.

Een waakzame achterdocht vlamde in hem op. — Zou ze — zou ze — hem voor de gek gehouden hebben?

Hij schoof in z'n bank, links en rechts om hem de anderen. Meneer voor de klas begon, stil en eerbiedig. Op de houten tafels lagen rijen gevouwen handen, als in een groote eenheid, die hen te omsluiten scheen.

Dan begonnen de lessen. Oók zij

kreeg een beurt. En toen ze de sommen moest uitleggen op het bord, liep dit vlotter van stapel dan ooit. Ze kreeg er een compliment voor. Joop, in z'n bank, dacht, dat nu het oogenblik gekomen was, dat ze het zeggen zou. Het zou helder als een klok klinken door de klas en allen zouden weten, hoe ze hem om hulp had gevraagd. Hij voelde de oogen der anderen gericht op hem, in bewondering, in ja-louerscheid misschien.

Maar het hooge woord kwam niet. Ze ging naar haar plaats terug, bewies rookt en zelfvoldaan. En de eenigste gedachte, die in hem was, legde de minachting bloot, die hij schrijnend voor haar gevoelde — holhoofd! —

En om twaalf uur in de gang hoorde hij, hoe ze vertelde aan die anderen, die gretig te luisteren stonden, hoe Joop, dat intens enge joch, haar een griezelig koude hand had toegestoken. Maar ze begrepen niet, die gichelkinderen, hoe dom ze zich hier aanstelden. —

Toen Joop z'n examen voor de Mulo gedaan had, ging hij naar de kweek. Later benoemden ze hem als onderwijzer in een klein dorp.

Hij stond voor de klas en genoot van de aandacht, waarmee de gezichten der kinderen naar hem waren opgeheven. Hij had het gevoel of een oude schuld, die de menschen door de jaren heen bij hem gemaakt hadden, door deze kleine aanhankelijke boerenkinderen, muntje voor muntje werd afbetaald. Hij wist, dat ze van hem hielden, al regeerde hij hen ook in een bange gestrengheid, uit angst, dat ze hem tóch nog eens overmeesteren zouden. Maar de maanden, dat hij er werkzaam was, bewezen dat z'n dwangmaatregelen absoluut overbodig waren. Hij leefde in een gevoel van eindelooze kameraadschap met de kinderen de schooldagen door. Hij bereidde hen kleine plezier-tjes, die ze gretig aanvaardden.

Op de weg van en naar school hingen de kinderen aan z'n arm, als een vroolijke

rij kwamen ze naar het speelplein. Hij dartelde met hen een kinderleven door — en zoo werd het toch nog goed voor hem, eindelijk toch nog goed.

In dat dorp leerde hij Maartje kennen.

Het was in de avond, als hij naar het hoofd van z'n school ging, om een geleend boek terug te brengen. Joop voelde altijd een hevige bleuheid in zich opkomen, als hij gaan moest naar die man, die boven hem gesteld was.

In de kamer, waar de oudere heer tegenover hem zat en hij de spieding van die scherpe oogen door de brilleglazen op zich voelde, schrompelde hij in tot iets heel kleins, iets heel nietigs. Dan trachtte hij te denken aan de kinderen van z'n klas, die goed voor hem waren, en bij wie hij geen bangheid ooit voelen kon.

Hij concentreerde ál z'n denken daarop — dáárop. Z'n handen strekte hij uit over z'n smalle knieën, alsof ze het eindelijk vastgrijpen wilden.

En zag Joop opeens deze heel positieve beweging — dan schrok hij — en zat weer recht, rêcht tegenover het schoolhoofd, die zijn blikken, peinzend haast, nu over hem dwalen liet.

De man nam het boek op, zette het in de open donkerte, die tusschen de boekrugrijen van de eikenhouten kast, vaag opschemerde in het avondlicht van de kamer.

Groot en zwaar schoof dan zijn schaduw terug langs het raam, langs het lichtere behang, dan zat hij weer in z'n stoel, keek naar het bezoek en trachtte een gesprek te beginnen over de school, de collega's, Joops eigen klas, en een enkel lastig kind, dat daarin was gekomen.

Hij praatte langzaam door, alsof hij daar alleen gezeten, z'n gedachten luid op voor zichzelf uit te drukken zocht. Hij blies kringelende rookkolommetjes uit z'n pijp, en keek de cirkelende, uiteen dijende vage wolkjes na, die boven z'n hoofd vergrauwden en op te lossen schenen in de donkerte van die kamer.

Een weldadige rust hing nu om die twee menschen, met daar door alleen de ijle klank van een kalmpratende stem.

Zacht en voorzichtig is Maartje binnengekomen, het blad met de twee theekopjes in de hand, dat ze langzaam op de tafel schoof, toen haar oom Joop aan het meisje voorstellen wilde. Ze liep daarna nog wat door de kamer, draaide een weifelend klein licht aan boven het schrijfbureau, dat nu grillige schaduwen wierp als donkere figuren, op de tafel, de vloer.

Hun kennismaking had niet beter, niet stiller, niet kalmer kunnen zijn.

En die dagen daarna en later, toen hij haar nog eens ontmoette, hij haar dikwijls aangetroffen had bij het schoolhoofd en haar tegenkwam op straat, was het hem, of, ze zat tusschen de kinderen van zijn klas, of ze naast hem liep de weg van school naar huis. Ze was in zijn kamer 's avonds als hij studeerde, ze streefde zacht over z'n hoofd, als hij moe was. Hij wist zich niet meer alleen, de bange eenzaamheid, die hem knellend omgeven had, verijlde tot een lichtend geluksgevoel.

En op een avond, toen het héél stil was, heeft hij haar gevraagd.

Hij sprak, en zij luisterde — zooals ze dikwijls aandachtig te luisteren zocht, als hij z'n woorden wat moeilijk en langzaam voor haar uitsprak.

En hij wilde ook niets verbergen, kon zich niet grooter, niet sterker voordoen, dan hij in werkelijkheid was.

En zij zag in hem: de kleine wandelaar, die zoekend langs de wegen was gegaan om een groote vriendschap te vinden, z'n leven lang, tot nu toe.

Zoo had hij haar dan eindelijk gevonden, door z'n angsten en benauwenis henen.

En haar hand klemde vaster om de zijne. Hij voelde, hoe deze liefde hecht en sterk, als een barricade om hun leven sloot, als een zeewering, die het stormend getij, ver — ver — achter de vredige huizen houdt, die daar diep het land in liggen.

De kleine wandelaar wist, hoe het alles nu goed voor hem was, eindelijk toch nog goed.